

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

Fakulta financí a účetnictví

katedra veřejných financí

studijní obor: Finance

Dotační politika v oblasti kultury

Autor bakalářské práce: Petr Dvořák

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Lucie Sedmihradská

Rok obhajoby: 2019

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Dotační politika v oblasti kultury“ vypracoval samostatně a veškerou použitou literaturu a další prameny jsem řádně označil a uvedl v přiloženém seznamu.

V Praze dne 30. 5. 2019

Petr Dvořák

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval své vedoucí bakalářské práce Ing. Lucii Sedmihradské za její odborné vedení, užitečné rady a připomínky, a za čas věnovaný této práci.

Zároveň velice děkuji Haně Strejčkové za její pomoc a doplňující informace v průběhu psaní a mimo jiné také za poskytnutí rozhovoru.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá dotační politikou týkající se kultury. Jsou zde popsány přínosy kultury pro společnost a její pozitivní vliv na ostatní průmyslová odvětví a ekonomiku obecně. Na základě toho jsou uvedeny důvody pro podporu kultury z veřejných rozpočtů. Jsou zde detailněji popsány dotační programy a formuláře žádostí Ministerstva kultury a Magistrátu hlavního města Prahy, dále jsou definovány požadavky pro žadatele o grant i právní podmínky pro poskytovatele grantu. Práce obsahuje srovnání těchto dvou programů, doplněné o názory odborníků a ředitelů divadel na grantový systém a dotační politiku v České republice a o osobní rozhovor s uměleckou vedoucí neziskové organizace FysioArt, Hanou Strejčkovou.

Klíčová slova:

kultura, grant, dotace, Ministerstvo kultury, Magistrát hlavního města Prahy

Abstract

The subject of this bachelor thesis is policy of cultural subsidies. The beginning aims to justify public budgets financing towards art and culture and to describe benefits and outcomes of culture for public wellbeing as well for economic growth, that culture and cultural industries can provide. Thesis contains description of applying forms for Ministry of Culture and Prague City Hall grant programmes in the field of dance. There are mentioned conditions for appliers and legal requirements for providers of grants. Furthermore, there is a comparison and evaluation of these two programmes. In the end professionals and theatre directors explain their opinions on cultural grants policy in Czech Republic supplemented by personal interview with art director of non-profit organization FysioArt, Hana Strejčková.

Keywords:

culture, grant, Ministry of Culture, Prague City Hall

OBSAH

Úvod.....	7
1. Vymezení pojmu kultura.....	8
2. Kulturní průmysl.....	9
3. Ekonomická teorie	12
4. Kultura v ekonomickém pojetí.....	15
5. Význam podpory kultury	18
6. Kulturní politika.....	21
7. Legislativa poskytování dotací	25
8. Ministerstvo kultury, grantový systém	28
9. Magistrát hl. m. Prahy, grantový systém	33
10. Srovnání modelů	38
11. Hodnocení odborníků z praxe	40
11.1 Osobní rozhovor	41
Závěr	43
Seznam zdrojů.....	45
Přílohy:.....	48
Hana Strejčková, Rozhovor:	48

ÚVOD

Grantový systém je standardním nástrojem financování kulturních projektů a rozvoje kultury. Dotační politika v oblasti kultury tento nástroj přímých dotací z veřejných rozpočtů využívá na podporu kulturních aktivit především neziskových organizací. Neziskový sektor má významný podíl na tvorbě kulturního prostředí a pro jeho existenci je přístup k veřejným financím zásadní. Tvoří tak druhý pilíř ke státem zřizovaným příspěvkovým organizacím.

Začátek práce bude věnován obecnému objasnění pojmu kultura a jejího významu pro společnost. První kapitoly budou zjišťovat v čem je kultura prospěšná a užitečná, co všechno nám kultura poskytuje a jaký má vliv na vývoj společnosti. Následně se zaměří na důvody potřeby dotační politiky, zde bude kladen důraz na oblast veřejných financí a s tím související argumenty pro podporu kultury z veřejných peněz a význam kulturní politiky.

Část textu se bude věnovat legislativě, která stanovuje pravidla pro poskytování dotací. A popíše pohled ze strany poskytovatele, a pravidla kterými se musí řídit.

V druhé části práce pak budou popsány dva dotační programy, Ministerstva kultury a Magistrátu hl. města Prahy. Tato část bude obsahovat informace k žádostem o grant a konkrétní popis formulářů žádostí obou dotačních programů. Vzhledem k podobnosti jednotlivých kategorií v dotačních programech budou popsány žádosti reprezentovány žádostmi o dotaci v kategorii tanec.

Cílem je porovnat jednotlivé žádosti a dotační programy, zhodnotit jejich možné nedostatky a doplnit o názory odborníků z praxe v neziskové oblasti kultury.

1. VYMEZENÍ POJMU KULTURA

Kultura je velmi široký pojem a stejně tak je i široký výběr jejích definic, a ačkoliv její význam každý intuitivně chápe její jednoznačné vymezení bývá složité. Nicméně lze najít společné rysy pro všechny jež ji označují za souhrn materiálních a duchovních hodnot vytvořenými lidmi v historickém vývoji. V nejširším pojetí pojem kultura vyjadřuje „specifický lidský způsob organizace, realizace a rozvoje činností, objektivovaný ve výsledcích fyzické a duševní práce,“¹

Australský ekonom Throsby ve své publikaci *Economics and culture* z roku 2001² definuje kulturu dvěma způsoby. Jednak skrz antropologické pojetí, které charakterizuje jako soubor chování, zvyků, názorů, hodnot, společný pro určitou skupinu, a jednak jako užší funkční vymezení. Throsby v tomto vymezení označuje kulturu jako činnosti, které mají tři charakteristiky:

- a) obsahují nějakou formu kreativity,
- b) snaží se komunikovat nějaké symbolické sdělení a
- c) jejich výstup vykazuje (alespoň potenciálně) znaky duševního vlastnictví.

Odvětví kultury

Kultura se obecně dá rozdělit na kulturu tradiční, kde produkty a služby většinou nelze reprodukovat a jsou spotřebovány na místě jako například výtvarné umění, divadlo, tanec, kulturní dědictví a na průmyslová odvětví kultury, kde je zboží primárně určeno k reprodukci a hromadnému užití například hudba, film, kniha. Průmyslová a neprůmyslová odvětví bývají ještě doplněny o tzv. tvůrčí odvětví. V rámci těchto odvětví jsou kulturní prostředky a myšlenky využity v jiných než kulturních odvětvích, patří sem například módní návrhářství či reklama.³

¹ Velký Sociologický slovník. Praha: Karolinum. 1996. ISBN 80-7184-311-3.

² THROSBY, David. *Economics and culture*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge university press. 2001, s.1

³ KEA European affairs. *Ekonomika kultury v Evropě*, Studie vypracovaná pro Evropskou komisi. [online]. 2006. [vid. 2019-05-16] dostupné z: <https://www.mkcr.cz/studie-787.html>

2. KULTURNÍ PRŮMYSL

Termín kulturní průmysl poprvé použili představitelé frankfurtské školy v roce 1944 (Theodor W. Adorno a Max Horkheim). Toto označení však bylo myšleno negativně, jelikož podle jejich názoru průmysl a kultura představovaly dva odlišné pojmy. Kulturu vnímali jako takzvané vysoké umění, které představovalo nejvyšší formu lidské kreativity neboli pravý opak pojmu průmysl. Pojem kulturní průmysl použili, protože podle jejich názoru došlo k úpadku kultury a ke splynutí s povrchním zábavním průmyslem.⁴

Na konci 60. let 20. století se objevuje nový termín kulturní průmysly (francouzští sociologové Morin, Huet a Miede). Množné číslo bylo použito právě proto že považovali kulturní průmysl za neslučitelný pojem, který nemůže jednotně obsáhnout všechny činnosti spojené s různými obory kulturních průmyslů, které jsou navzájem odlišné a mají vlastní specifická pravidla organizace.⁵

Postupem času se na kulturní průmysl začalo nahlížet jako na potenciální zdroj ekonomického růstu. Například studie, pracující s propojením kultury a městského rozvoje, které byly publikovány v USA. V roce 1979 to byla studie Harvey Perloffa o roli umění v Los Angeles „*The Arts in the Economic life of a City*“ a v roce 1983 „*The Arts as an Industry: Their Economic Importance to the New York-New Jersey Metropolitan Region*“.⁶

V Evropě začali v 80. letech akademici a politikové prosazovat rozvoj kulturních míst a aktivit jako jeden ze způsobů, jak zahájit revitalizaci zejména postindustriálních měst. Tedy jako nástroj pro lokální a regionální rozvoj byly požívány investice do kulturních průmyslů, jejímž cílem bylo regenerace a tvorba pracovních míst. Tento trend je nazýván „*cultural*

⁴ HESMONDHALGH, David. *The cultural industries*. 2nd ed. Los Angeles: Sage, c2007, xiv, 346 s. ISBN 781412908078.)

⁵ NĚMEC, Michal. Význam kulturních a kreativních průmyslů v Evropské unii, České republice a hl. m. Praze [online]. Praha: Útvar rozvoje hl. m. Prahy, Odbor strategické koncepce, 2013, s. 6-7. [vid. 2018-10-8] Dostupné z: http://www.iprpraha.cz/uploads/assets/soubory/data/strategicky_plan/Analzy/kulturni-a-kreativni-prumysly-mn_unor2013.pdf

⁶ MARKUSEN, Ann. Organizational Complexity in the Regional Cultural Economy. [online]. Regional Studies. 2010, vol. 44, issue 7, s. 813-828. [vid. 2018-06-03].

quarter policies“ a jeho základní myšlenkou je, že se díky rozvoji umění, který je podporován z veřejného rozpočtu vyřeší problémy, které zdánlivě s uměním nesouvisí.⁷

Kulturní průmysly na rozdíl od tradičního umění, které je zpravidla konzumováno na jednom místě, jako například výtvarné umění formou umělecké výstavy nebo scénické umění formou divadla, jsou kulturní průmysly odvětví produkující zboží či služby určené k masovému šíření a exportu. Patří sem film a video, televize, rozhlas, videohry, hudba, knihy a tisk.⁸

Pro kulturní průmysly je charakteristické jejich nejednotné a obtížné vymezení. Podle profesora ekonomie Throsbyho, je nezbytné se pro správné vymezení kulturních průmyslů nejdříve zaměřit na definici kulturních produktů a služeb. Kulturní produkty a služby jsou podle Throsbyho ty, u kterých je *„při tvorbě použita kreativita, ztělesňují určitý stupeň intelektuálního vlastnictví, a vyjadřují symbolický význam.“*⁹

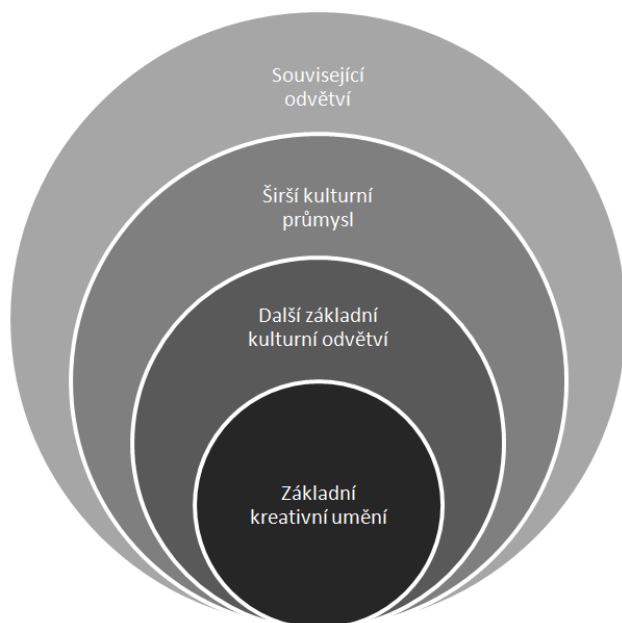
Podle této definice dále vytvořil takzvanou metodu soustředných kruhů, jejíž hlavní myšlenkou je, že kreativní nápady a vlivy pocházejí z jádra neboli základního kreativního umění, jako je třeba hudba, živé umění, divadlo, literatura a výtvarné umění. Tyto nápady a vlivy se pak dále rozptylují přes soustředné kruhy ven (např. malířské dílo může inspirovat módní tvorbu). Přičemž směrem od středu klesá jejich kulturní a kreativní obsah a narůstá jejich obsah komerční.

⁷ CIKÁNEK, Martin. *Kreativní průmysly: příležitost pro novou ekonomiku II*. Nové, rozš. a rev. vyd. V Praze: Institut umění, 2013, 165 s. ISBN 978-80-7008-274-4.

⁸ NĚMEC, Michal. *Význam kulturních a kreativních průmyslů v Evropské unii, České republice a hl. m. Praze* [online]. Viz pozn. 5

⁹ THROSBY, D. *Economics and culture: essays on the geography of image-producing industries*. Vyd. 1. York: Cambridge University Press, 2001, xv, 208 p. Theory, culture. ISBN 05-215-8406-X.

GRAF 1 METODA SOUSTŘEDNÝCH KRUHŮ

Zdroj: THROSBY, D. (2010, s. 22-23 a 92), zpracování: NOVÁKOVÁ, Jitka (2013, s. 150)

Na střed tedy na základní kreativní umění navazuje druhá skupina, kterou označuje jako hlavní kulturní průmysly (core cultural industries). Ten zahrnuje filmový průmysl, muzea, galerie, knihovny a fotografii. Třetí skupinou jsou širší kulturní průmysly (wider cultural industries) zahrnující památky, nakladatelský průmysl, televizi a rádio, zvukové nahrávky, video a počítačové hry. Poslední jsou příbuzné průmysly (*related industries*) operující mimo kulturní sféru, avšak s určitým stupněm kulturního obsahu, jako např. reklama, architektura, design.¹⁰

¹⁰ THROSBY, D., 2010. Economics of Cultural Policy. 1. vyd. Cambridge: Cambridge University Press. 277 s. ISBN 978-0-521-86825-9.

3. EKONOMICKÁ TEORIE

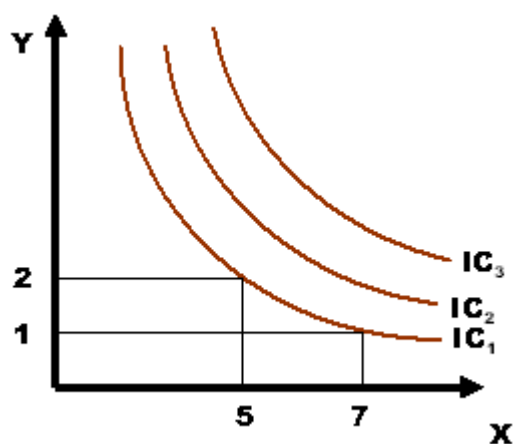
Tato kapitola bude obsahovat shrnutí ekonomické teorie, která pomůže v další části textu lépe pochopit jak spolu kultura a ekonomie souvisí a kde všude se dá aplikovat ekonomická teorie při obhajobě kultury jako ekonomicky a veřejně prospěšné oblasti.

Základem teoretické analýzy ve veřejných financích je předpoklad, že každý jedinec má definovanou funkci užitku. Neboli jedinec volí takové statky, které maximalizují jeho užitek. Dále se v teorii předpokládá omezení tohoto maximálního užitku na základě zdrojů jedince, takzvané omezení rozpočtu.

Ekonomické modely pracují s dvěma základními komponenty: individuální preference a jejich rozpočtové omezení. Ekonomická otázka zní: Jaký spotřební koš (soubor statků) s daným omezením rozpočtu přináší nejvyšší užitek?

Spotřební koš, který maximalizuje užitek, není pouze jeden, ale je více takových košů, mezi kterými je spotřebitel indiferentní (přináší mu stejný užitek). Obvykle se znázorňuje křivkou mezi dvěma statky a na té křivce jsou všechny kombinace statků, které přináší stejný užitek.

GRAF 2 KŘIVKA MEZNÍCH UŽITKŮ DVOU STATKŮ

Zdroj: RASHACK, [graf] – Na Commons přeneseno z cs.wikipedia., Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2197852>

Kombinace statků lze vyjádřit rovnicí: $\frac{MU_1}{P_1} = \frac{MU_2}{P_2}$

Klíčový koncept pro pochopení spotřebitelských preferencí je mezní užitek, přírůstek užitku, který přináší každá dodatečná spotřeba jednotky statku. Tento přírůstek je s každou

spotřebovanou jednotkou statku stále menší, mluvíme o zákonu klesajícího mezního užitku. Celkový užitek nám tedy roste, ale přírůstky užitku jsou stále menší.

Pomocí mezního užitku můžeme chápat indifferenční křivku jako míru, s kterou je spotřebitel ochoten vyměnit spotřebu jednoho statku za druhý. Nejvyšší indifferenční křivka, kterou může spotřebitel dosáhnout s daným množstvím zdrojů, je tečna indifferenční křivky s přímkou omezení rozpočtu.

Volby mezi statky, spotřebitelské preference, se podílí na tvorbě poptávkové křivky, určující vztah mezi cenou statku nebo služby a jejím poptávaným množstvím. Na druhé straně poptávky stojí nabídka a její křivka, která znázorňuje maximalizaci zisku firem (rozdíl mezi výnosy a náklady).

V tématice této práce je předmětem zájmu mezní užitek jednotlivce, který přináší kulturní statky. A jak jednotlivé užítky tvoří poptávkovou křivku pro celou společnost. Pro veřejné finance je pak nástrojem ke zjištění optimálního množství kulturních statků, které maximalizuje užitek společnosti. Kulturní statky však bývají specifické v tom, že tento užitek nelze většinou přepočítat na peníze a jsou velké rozdíly mezi individuálním vkusem a názorem na umění.

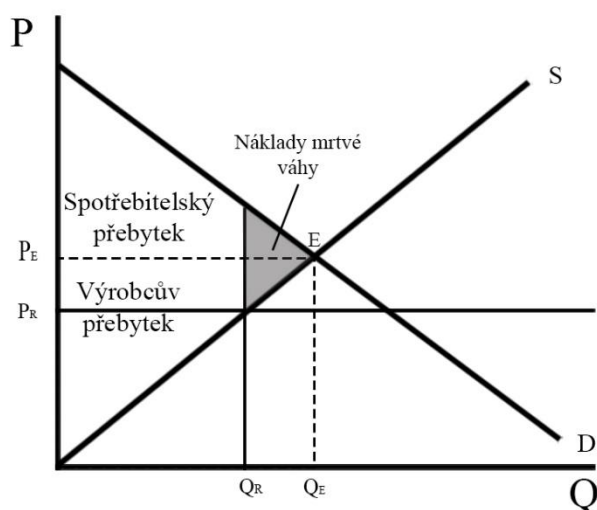
Pomocí poptávkové a nabídkové křivky jsme schopni zjistit společenský přebytek. To představuje čistý zisk společnosti ze všech uskutečněných obchodů a obsahuje spotřebitelův a výrobcův přebytek.

Spotřebitelský přebytek je rozdíl mezi cenou, kterou je spotřebitel ochoten zaplatit a skutečnou cenou. Lze zjistit jednoduše pokud známe jeho poptávkovou funkci. Přebytek je určen dvěma faktory: rovnovážnou tržní cenou (bod průniku křivky poptávky a nabídky) a elasticitou poptávky (procentuální změna poptávaného množství způsobené 1% změnou v ceně statku).

Výrobcův přebytek je rozdíl mezi cenou prodáváného statku a náklady na jeho produkci.

Dohromady dávají při rovnovážné ceně společenský přebytek. Cokoliv, co sníží rovnovážné prodané množství Q_e , sníží tento celkový přebytek. Například, když dojde k snížení ceny pod rovnovážnou úroveň, výrobce tím pádem bude nabízet nižší, než je rovnovážné množství, a celkový užitek se sníží, jedná se o tzv. náklady mrtvé váhy.

GRAF 1 SPOLEČENSKÉHO PŘEBYTKU A NÁKLADŮ MRTVÉ VÁHY

Zdroj: GRUBER J., *Public finance and Public Policy*. 2013, vlastní zpracování

Ve skutečnosti ovšem lidem záleží nejen na velikosti přebytku, ale také jak je ve společnosti rozdělen. Úroveň společenského blahobytu (social welfare) je stanovena společenským přebytkem a rovnoměrným rozdělením zdrojů. Ne vždy je možné dosáhnout obojího. V praxi dochází k situaci, kdy si musíme vybrat mezi efektivností, kterou si můžeme pomoci grafu představit jako „ekonomický koláč“ a mezi spravedlivě rozdělenými zdroji, menším ale spravedlivěji rozděleným „koláčem.“

Právě tato volba je předmětem zájmu veřejných financí, a mimo jiné také důležitá součást dotační politiky státního sektoru. Cílem je nastavit takový systém, který by dokázal určit, jak naložit efektivně a spravedlivě s veřejnými zdroji.

Potřeba státního zásahu na zajištění spravedlivého rozdělení kulturních statků, a jejich lepší dostupnost i pro nízkopříjmové obyvatele, je předmětem následující kapitoly.

4. KULTURA V EKONOMICKÉM POJETÍ

Na kulturu jako statek je velmi často nahlíženo jako na výjimečný statek, který nemůže být posuzován jako běžné zboží, které by se financovalo prodejem sebe sama podle zákonitostí trhu.¹¹ Tato myšlenka jedinečnosti kultury spojená s názorem, že kultura nemůže být zajištěna střetáváním nabídky a poptávky je popisována v ekonomii jako takzvaná teorie selhání trhu, konkrétně v existenci veřejných statků a externalit.

Veřejné statky

Samuelson ve svém článku *The pure theory of public expenditure* hovoří o statcích kolektivní spotřeby a stanovuje první obecně přijímanou charakteristiku veřejných statků, tou je jejich nerivalita ve spotřebě. Druhým znakem je potom nevyloučitelnost ze spotřeby.¹² Jakkoliv se ovšem kultura sestává z nepřeberného množství rozmanitých činností a artefaktů, jen minimum z nich lze označit za veřejné statky. Ačkoliv se často jedná o veřejně poskytované statky, tedy statky poskytované z veřejných zdrojů, nesplňují onu definici o nerivalitě ve spotřebě a nevyloučitelnosti ze spotřeby.¹³

Ve skutečnosti lze v oblasti kulturních statků najít příklad od každého ze základních typů statků. Čistý veřejný statek může být například návštěva kulturní památky nebo výstavy uměleckých děl s volným vstupem. Za smíšený veřejný statek lze považovat například návštěva dotovaného divadelního představení. Privátní statek pak bude takový, který se financuje výhradně z privátních zdrojů. Například zakoupení a užívání obrazu, sochy apod. za tržní cenu.¹⁴

Lépe kulturní statky splňují definici externalit. Definice z Holmanovy učebnice *Ekonomie* zní: „*Externality vznikají, když někdo nenese plně náklady své činnosti nebo když nedostane úplné výnosy své činnosti. Podle toho rozlišujeme externality negativní nebo*

¹¹ Ministerstvo kultury ČR. *Kultura a společnost – společnost a kultura*. Praha: Ministerstvo kultury, 2003.

¹² SAMUELSON, Paul A. *The pure theory of public expenditure. The review of economics and statistics*, roč. 36, č. 4, s. 387-389, s. 387.

¹³ SAWERS, David. *Should the taxpayer support the arts?* London: The institute of economic affairs, 1993, s. 24.

¹⁴ PEKOVÁ, Jitka, PILNÝ, Jaroslav a JETMAR, Marek. *Veřejný sektor - řízení a financování*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. s.298 ISBN 978-80-7357-936-4.

pozitivní.“¹⁵ Ačkoliv negativní externality lze také najít, v souvislosti s kulturou jsou zmiňovány především externality pozitivní.

Pozitivní externality

Jak už bylo zmíněno v kapitole o kulturních průmyslech. Umění ovlivňuje další odvětví přinášející ekonomický růst. Slouží například jako prvotní inspirace pro tvorbu komerčního statku, který se pak lépe distribuuje a přináší zisk, především v oblasti kreativního průmyslu. Za tuto inspiraci a zároveň tvorbu zisku není většinou umění plně kompenzováno, pouze v případech jasně určených autorských práv lze požadovat část výnosů z nově vzniklého statku.

V oblasti kultury je častý jev, že nekomerční umění, tedy to, jehož primárním cílem není tvorba zisku, ale jeho umělecká hodnota, není schopno zajistit samostatně dostatečné prostředky na svojí realizaci. Za předpokladu, že nekomerční umění tvoří pozitivní externality a vytváří tím zisk v jiných odvětvích se jako jedno z možných řešení nabízí podporovat takové umění i z veřejných peněz. Pro ospravedlnění finanční podpory kulturního sektoru z veřejných peněz však musí být splněna podmínka, že výše peněz na kulturu musí vytvořit minimálně takovou hodnotu, jakou by vytvořily, pokud by byly alokovány jinde. Kultura není jediný sektor, který vytváří pozitivní externality a je financován částečně nebo úplně z veřejných peněz. Proto je snaha stanovit kritéria pro posuzování kultury a její přínos v dané oblasti a porovnat s ostatními možnostmi, kam by se tyto peníze mohly poskytnout.

Kultura svým ovlivňováním jedinců i celé společnosti působí pozitivně na jiná odvětví, přičemž se kultuře nevrací nic nebo jen velmi málo. Jednat se může i o více abstraktní pojmy jako národní prestiž a hrdost na umělce a úroveň umění a kulturního dědictví daného státu. Dále je zde schopnost kultury podnítit turismus a obchodní život z něj plynoucí.¹⁶

Vytváření pozitivních externalit v oblasti turistického ruchu bývá častým ekonomickým argumentem. Stát nebo region, který se stará dobře o kulturní politiku a pomáhá vytvářet kvalitní kulturní prostředí, může těžit z „vedlejších efektů“ který tento stav vyvolává. Místa s bohatou kulturou bývají například častěji vyhledávána turisty, což podporuje cestovní

¹⁵ HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. Praha: C.H.Beck, 2002.

¹⁶ FULLERTON, Don. On justifications for public support of the arts. *Journal of cultural economics*, 1991, roč. 15, č. 2.

ruh a obecně ekonomiku v daném místě. Mimo jiné kulturní instituce také zvyšují nabídku pracovních míst ve službách. Většina těchto efektů je ale velmi těžko měřitelných, to souvisí s tím, že oblast kultury je příliš rozmanitá a rozporná, a proto je nemožné ji popsat jako v podstatě homogenní odvětví.

Pozitivní externality nemusí být pouze ekonomické, ale může se jednat i o pozitivní vliv například na životní prostředí nebo společnost jako takovou. Umělecká přednáška nebo akce, která upozorní na určitý sociální problém nebo inspiruje k lepší údržbě životního prostředí v dané oblasti.

Velmi úzký vztah s kulturou má také vzdělání. Umění významně působí na výchovu a úroveň vzdělanosti ve společnosti. Může působit nepřímo jako intelektuální obohacení například po zhlédnutí divadelního představení nebo návštěvy výstavy. Ale také přímo, kdy umění je prostředkem výchovné metody, a kdy je tedy umění použito primárně k edukativním účelům. Kultura například může pozitivně ovlivňovat vztah občanů k životnímu prostředí. Utvářet jejich každodenní návyky, které mohou působit jako prevence a vést ke správnému chování v oblasti ochrany životního prostředí. Neméně významnou roli hraje kultura také v rámci boje proti xenofobii a rasismu a v překonávání sociálních rozdílů ve společnosti.¹⁷

Podpora kultury z veřejných zdrojů je nejčastěji obhajována ekonomy z následujících důvodů, která cituje ve svém díle Martin Cikánek

1. Umění podporované z veřejných rozpočtů činí města či regiony atraktivnějšími pro subjekty ze širší oblasti kreativních průmyslů.
2. Umění podporované z veřejných rozpočtů je esenciální prvek v životě kreativních měst a kreativních společenství.
3. Umění podporované z veřejných rozpočtů je inkubátorem kreativní třídy.
4. Organizace umění podporovaného z veřejných rozpočtů je významným příkladem pro organizační formy v širší oblasti kreativních průmyslů.¹⁸

¹⁷ PEKOVÁ, Jitka, PILNÝ, Jaroslav a JETMAR, Marek. *Veřejný sektor - řízení a financování*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. s.296 ISBN 978-80-7357-936-4.

¹⁸ CIKÁNEK, M. *Kreativní průmysly: příležitost pro novou ekonomiku*. Praha : Institut umění – Divadelní ústav, 2009.

5. VÝZNAM PODPORY KULTURY

Tato kapitola bude obecněji zaměřena na argumenty pro podporu kultury z veřejných peněz a na objasnění potřeby kulturní politiky. Nicméně samotný pojem Kultura je natolik obecný, že v některých případech i v této jinak obecné části je konkrétněji specifikováno pro oblast tance a performativního umění.

Je důležité si nejprve uvědomit v čem je kultura specifická na rozdíl od jiných odvětví. Významně ztěžuje hodnocení efektivnosti a užitečnosti jednotlivých kulturních statků zejména složitě určování hodnoty kulturního statku. Nelze totiž brát v potaz pouze jejich ekonomický výnos, tržní zisk, ale je nutné zohlednit jejich vnitřní uměleckou hodnotu, sociální, kvalitativní přínos pro společnost a jejich dopad na okolí v podobě pozitivních externalit.

Tyto vlastnosti se ovšem velmi těžko kvantifikují a jsou závislé na subjektivním názoru a preferencích každého jednotlivce. A právě tyto vlastnosti tržní mechanismus jako takový nezohledňuje. Jakkoliv kvalitní a společensky přínosné dílo by nemuselo být na volném trhu vůbec realizovatelné z důvodu příliš vysokých nákladů nebo nízké ziskovosti. Proto jsou kulturní statky často vnímány veřejností jako statky s vysokou vnitřní hodnotou, ale s nízkou cenou.

Živé performativní umění, včetně opery, divadla a baletu, je z větší části produkováno neziskovými organizacemi. Realizace projektů je závislá na získání dotací, grantů a jiných způsobu přispívání peněz v daném odvětví, a právě pro získání těchto subvencí musí být vedeny jako neziskové. Proč je tomu tedy tak že je tento druh umění (ale nejenom tento) tak neprofitabilní a neschopný vytvářet zisk a bylo tomu tak vždy i v minulosti?

Hansmann Henry ve své publikaci *Nonprofit Enterprise in the performing Art*¹⁹ považuje za základní problém, že značná část nákladů na tvorbu, režii, zkoušení, vytvoření scény jsou fixní náklady nezávislé na budoucí návštěvnosti a počtu odehraných představení. Zatímco mezní náklady na opětovné hraní jsou v porovnání s těmi prvotními malé. Jakmile je scéna postavena a představení dokončeno, náklady spojené s opětovným vystupováním jsou relativně nízké.

¹⁹ HANSMANN, Henry. "Nonprofit Enterprise in the Performing Arts." *The Bell Journal of Economics*, 1981. vol. 12, no. 2, pp. 341–361. JSTOR, JSTOR, www.jstor.org/stable/3003560.

Zároveň však, většina takovýchto vystoupení, se vzhledem k časovému harmonogramu divadel a také limitovanému počtu potencionálních návštěvníků, neuskuteční mnoho. A tím pádem již zmíněné fixní náklady mají vysoký podíl na celkových nákladech každé produkce. Tedy neexistuje optimální cena vstupného, z kterého by se dokázaly tyto náklady pokrýt.

Dalo by se tedy říct, že bez veřejné podpory by většina projektů nemohla vzniknout. Jaké jsou ale důvody pro podporu těchto nákladných kulturních statků, která na volném trhu neobstojí?

Kultura jakožto významná součást občanského života ve společnosti podporuje rozvoj intelektuální i morální a emocionální úrovně a zároveň působí jako výchovná a vzdělávací platforma a mimo jiné se zapřičiňuje i o integraci společnosti jako celku. Kultura provází životy každého občana, ať už ji cíleně vyhledává, anebo se přímo některé oblasti věnuje. I když to nemusí být na první pohled patrné, tak kultura je přítomna v každé společnosti a ovlivňuje chování a způsob života všech jejích členů. Častý protiargument bývá tvrzení, že kdo má o kulturu zájem, vždy si prostředky najde. Nicméně jak už bylo zmíněno, tak právě výchova ke kulturnímu chování formuje celou společnost. A v současné době, kdy probíhá stále významnější globalizace a integrace mezi jednotlivými státy a kulturami, je důležité, aby se každý stát o vlastní charakteristickou kulturu staral a chránil si tím svou jedinečnost. Kultura ovlivňuje například vnímání ostatních států, a zároveň funguje jako nositel tradic a národní identity. Zvláště pak v českém prostředí, kdy jako malý národ s omezeným jazykovým společenstvím, je kulturní tvorba jakožto základ české existence třeba aktivně podporovat.²⁰

Kultura je tedy významná pro společenský život občana a je ve veřejném zájmu, aby každý občan měl přístup k vlastnímu kulturnímu vyžití s čímž souvisí spotřeba různých kulturních statků. Jak již bylo zmíněno s většinou produkce kulturních statků jsou spojeny vysoké celkové náklady a na jejich pokrytí by musela být cena vstupného příliš vysoká, a ne všichni by měli možnost tyto statky spotřebovávat. V tomto je jeden z často uváděných důvodů pro dotování kultury z veřejných peněz. Předpokládáme-li tedy že výchova ke kulturnosti a kulturnímu povědomí je ve veřejném zájmu, tak by měla být dostupná pro širokou veřejnost, a nejen pro vrstvy obyvatelstva, které si ji mohou dovolit ufinancovat.

²⁰ KRBOVÁ, Jana. Vybrané obory kultury a masmédií: (organizace, právní prostředí a financování). Praha: Vysoká škola ekonomická, 2002. 139 s. ISBN 80-245-0287-9.

Další důležitý bod pro podporu umění je možnost svobodné tvorby. Volná tvorba, která se nemusí omezovat poptávkou masy, nebo jak tomu bývalo například v minulosti poptávkou mecenášů, kteří podporovali umělce, nebo hůře řídit se nařízením vlády především v totalitních režimech. Díky tvorbě, která není takto omezována, se vytváří podmínky pro možnost inovací, vytváření nových konceptů, originálních výtvorů, a svobodného vyjádření umělce. Umění se totiž dá považovat i za jakousi možnost alternativy či opozice vůči většinovému způsobu života.²¹ Na rozdíl od konzumu, komerční kultury, nesází na ověřené metody, ale snaží se nacházet nové cesty a způsoby, aniž by se pokoušela zavdčít masám nebo politickým ideologiím. Zvláště pak živá představení nebo vizuální umění bývají primárním zdrojem pro inspiraci jiných kulturních průmyslů například designu nebo filmu. Aby tuhle funkci však mohla kultura vykonávat je nezbytná nezávislost na tržním systému, který zajímá pouze ekonomický zisk, proto je možnost čerpat prostředky i z veřejných peněz velmi důležitá.²²

²¹ ZEMANČÍKOVÁ, Alena. Kapitola kultura v programech politických stran. In: Deník Referendum. cz [online]. 21.10.2013 [vid. 2018-11-18] Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/16642-kapitola-kultura-vprogramech-politickych-stran>

²² PEKOVÁ, Jitka, PILNÝ, Jaroslav a JETMAR, Marek. *Veřejný sektor - řízení a financování*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. s. 299 ISBN 978-80-7357-936-4.

6. KULTURNÍ POLITIKA

Zmíněné argumenty se snažily obhájit význam kultury ať už ze sociálního hlediska nebo z hlediska ekonomického. Na základě těchto argumentů lze předpokládat, že stát má na kultuře zájem, ale skladbu ani rozsah přímo neurčuje. Proto je důležité, aby se orgány veřejné správy tímto segmentem zabývaly, a především byly vytvořeny koncepční, legislativní, finanční a organizační předpoklady pro podílení se občanů na kultuře. S tím souvisí nutnost definování jednotné státní kulturní politiky, která by stanovila priority a koncepci a tím vytvořila základ pro tvorbu veřejných rozpočtů.

Nejobecnější vysvětlení pojmu kulturní politika nabízí definice používaná v dokumentech UNESCO, která se snaží o neutrální vymezení daného pojmu, tak aby bylo použitelné pro všechny členské země Evropské unie. „*Kulturní politikou označujeme cílevědomé působení na podmínky kultury a jejich prostřednictvím na kulturu.*“²³

Vzhledem k tomu, že se v kultuře střetávají veřejné zájmy se soukromými, je financování její činnosti obtížné. Na základě toho také vládní kulturní politika počítá s vícezdrojovým financováním, k tomu musí být vytvořena legislativní úprava, existence a fungování kulturních institucí. Ve formulaci vztahů veřejné správy ke kultuře by mělo být definováno, co bude v kulturní sféře zabezpečovat veřejná správa a co bude v odpovědnosti občanů.

Vládní programy se liší také mírou toho, kolik vynakládají prostředků na zachování kulturních tradic a národního dědictví oproti podporování vzniku nových děl. To závisí z velké části na tom, jakou má určitý stát kulturní historii. Typicky státy s bohatou historií a silným spojením kultury s národní identitou jako například Francie, či Japonsko podporují především zachování kulturního dědictví. Zatímco státy, které nemají tak dlouhou národní historii, jako například Kanada vynakládají více peněz na tvorbu nových a originálních děl a podporu kulturního rozvoje.²⁴

²³ ŽÁK, J. K pojetí kulturní politiky. In Proměny evropských kulturních politik. Diskusní kulatý stůl. Divadlo Archa. [online]. 1999. s. 14-16. [vid. 2018-06-01] Dostupné z: <http://www.divadelni-ustav.cz/doc/legislativa/promeny.rtf>

²⁴ CUMMINGS, M. C. and R. S. KATZ, 1987. *The patron state (Government and the Arts in Europe, North America, and Japan)*. 1. vyd. New York: Oxford University Press, Inc., 368 s. ISBN 0-19-504364-2. cit. In: NOVÁKOVÁ, Jitka. *Vývoj české kulturní politiky ve vztahu k ekonomickým modelům řízení a financování kultury*. Acta academica karviniensia, 2013, 147.

Při vytváření kulturní politiky jsme ovlivňováni řadou různých faktorů. Jednak v českém prostředí nás ovlivňuje kulturní politika Evropské unie, současný politický program vlády, míra veřejného zájmu o kulturu, hospodářská situace, ale také síla lobby jednotlivých skupin působících v kultuře.

Při tvorbě kulturní politiky jsou v zásadě respektovány dva motivy, které ji tvoří. Jedná se o naplnění kulturních práv jako součást základních lidských práv a o uplatnění veřejného zájmu.

Podle toho, jaký mají vliv jednotlivé státy na kulturu a umění, můžeme rozlišit několik teoretických modelů řízení kultury. V rámci tohoto textu se zaměříme na ty, které se týkají České republiky.

Postupně byly v naší republice uplatňovány dva základní ekonomické modely řízení kultury. Model používaný do roku 1989 založený na dominantním vlastnictvím kulturních institucí státem. Hlavní slovo měl ideologický zájem a umění bylo považováno za neproduktivní a nevýrobní.

Druhý model vychází z podmínek demokratické společnosti, na principu smíšené ekonomiky. První tendence po roce 1989 bylo oddělení státního vlivu od kultury a umění. Pokračovalo vytvoření několika koncepcí pro budoucí směr kulturní politiky v Čechách.²⁵

Stát formou přímých dotací rozhoduje o výši a objemu veřejných prostředků na kulturu. Nicméně počítá s tím, že kulturní instituce kromě zdrojů z veřejných peněz budou získávat i z vlastních tržeb a budou využívat prostředky i z fondů Evropské unie, mimorozpočtových fondů a také od soukromých donátorů. V poslední době je pro podporu uměleckých projektů využívána i forma crowdfundingu.

Kulturní politika v České republice se v současné době řídí Státní kulturní politikou na léta 2015–2020 (s výhledem do roku 2025)²⁶. Mimo jiné se také řídí trvalými principy, které zohledňuje při tvorbě koncepcí. Mezi tyto principy patří:

- garantovat ochranu svobody tvorby umělců
- vytvářet podmínky pro realizaci kulturních aktivit občanů

²⁵ NOVÁKOVÁ, Jitka. *Vývoj české kulturní politiky ve vztahu k ekonomickým modelům řízení a financování kultury*. Acta academica karviniensia, 2013, 146-156.

- zvýrazňovat roli kultury v individuálním profesním a osobnostním růstu občanů, zejména pro rozvoj tvořivosti, kultivaci demokratických hodnot a individuálních postojů a pro posilování odpovědnosti za zděděné i vytvářené hodnoty,
- vytvářet podmínky pro decentralizaci rozhodování v celém kulturním sektoru,
- garantovat rovnost přístupu občanů ke kulturnímu bohatství a usnadňovat přístup znevýhodněným společenským skupinám (menšiny, handicapovaní občané),
- garantovat ochranu kulturního dědictví,
- **poskytovat přímou i nepřímou podporu uchování existujících kulturních hodnot a nakládání s nimi, stejně jako tvorbě hodnot nových,**
- garantovat svobodný přístup občanů k informacím, podporovat výměnu informací uvnitř systému kultury, mezi systémem kultury a vnějším prostředím bez ohledu na jazykové a administrativní hranice,
- podporovat výchovu a osvětu v systému tvorby i užívání kulturních statků, činností a služeb,
- brzdit negativní vlivy komercializace kultury,
- využívat přínosů umění a kulturního dědictví a s nimi spojené kreativity pro rozvoj kulturních a kreativních průmyslů a pro zvýšení konkurenceschopnosti ostatních oborů a činností,
- vytvářet transparentní a nediskriminační prostředí pro kulturní aktivity a jejich podporu z úrovně státu, krajů a obcí.²⁶

Současná Státní kulturní politika na léta 2015-2020 (s výhledem do roku 2025) se konkrétně zaměřuje na následující prioritní osy:

1. Podpora kulturní identity, kulturní rozmanitosti a mezikulturního dialogu.
2. Rozvoj kreativity, podpora kulturních činností a vzniku kulturních statků, poskytování veřejných kulturních služeb, práce s publikem, podpora přístupu ke kultuře a rozvoj participativní kultury usnadňující sociální začlenění.

²⁶ MK ČR. Státní kulturní politika na léta 2015-2020 (s výhledem do roku 2025) [online]. 2014. B.m.: Ministerstvo kultury ČR. [vid. 2019-03-20] Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html>

3. Uchování kulturního dědictví.
4. Využití kulturního dědictví a kulturních činností, služeb a statků pro rozvoj hospodářství a zvyšování konkurenceschopnosti, podpora mobility.
5. Využití nástrojů eCulture pro rozvoj kultury.
6. Efektivnější prostředí pro podporu kulturních činností, poskytování veřejných kulturních služeb, vzniku kulturních statků a uchování kulturního dědictví.

Mezi nové priority, které se liší od předchozích dokumentů tohoto typu, patří rozvoj kulturních a kreativních odvětví a zavedení systému eCulture jako rovnocenné součásti konzistentní eGovernment.

Pojem eCulture je definován jako využití digitalizace kulturního obsahu a elektronických služeb kulturní povahy pro podporu posilování institucionální kapacity účinné veřejné správy v oblasti kultury, kreativity, inovací a znalostní ekonomiky.²⁷

Mezi další stanovené cíle pro toto období patří: zvýšit výdaje státu na kulturu tak aby dosáhly 1 % výdajů státního rozpočtu, podpora individuálního kulturního projevu s orientací na tvorbu inovací a na využívání kulturního dědictví, zapříčinit se o rozvoj mezinárodní spolupráce s cílem zvýšení evropského a světového povědomí o české kultuře a prosadit chápání kultury jako významné součásti hospodářské politiky státu.²⁸

²⁷ MK ČR. Státní kulturní politika na léta 2015-2020 (s výhledem do roku 2025) [online]. 2014.viz pozn.26

²⁸ MK ČR. Koncepce podpory umění v České republice na léta 2015–2020 [online]. Praha:Institut umění – Divadelní ústav, 2015. ISBN 978-80-7008-364-2 [vid. 2019-02-12] Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/koncepcepodporyumeni_2015-2020-web-2-3537.pdf
MK ČR, 2014, Státní kulturní politika na léta 2015-2020, pozn. 27

7. LEGISLATIVA POSKYTOVÁNÍ DOTACÍ

Státní kulturní politika České republiky uvádí jako jednu z forem podpory kultury přímé dotace. V této kapitole bude shrnuto, jakými právními předpisy se tato podpora řídí a které zákony upravují vztahy mezi poskytovatelem a příjemcem dotační podpory. Jelikož se hospodaří s veřejnými prostředky státního rozpočtu, jsou pravidla o poskytování dotací obsaženy v rozpočtových zákonech.

Jedná se o konkrétní zákony stanovující podmínky pro poskytovatele dotací. Níže jsou popsány zákony, které se přímo týkají Ministerstva kultury nebo Magistrátu hlavního města Prahy.

Poskytování dotací ze státního rozpočtu se řídí Zákonem o rozpočtových pravidlech č. 218/2000 Sb. V § 14 o **Poskytování dotací a návratných finančních výpomocí ze státního rozpočtu a řízení o jejich odnětí**, je v úvodu důležitý bod, že na dotaci nebo návratnou finanční výpomoc není právní nárok. To znamená především, že o dotaci je nutné nejdříve žádat, splnit podmínky, které jsou specifikovány podle vyhlášek jednotlivých poskytovatelů, a na základě jejich vyhodnocení je rozhodnuto, zda bude dotace udělena.

V zákoně se vymezuje, kdo může dotaci ze státního rozpočtu poskytnout: Dotaci ze státního rozpočtu může poskytnout ústřední orgán státní správy, Úřad práce České republiky, Akademie věd České republiky, Grantová agentura České republiky, Technologická agentura České republiky nebo organizační složka státu, kterou určí zvláštní zákon. Pro tuto kapitolu je relevantní organizační složka státu Ministerstvo kultury.

V zákoně je poté stanoveno, podle čeho se musí řídit poskytovatel u poskytnutí dotace. Rozhoduje se na základě žádosti příjemce. Vyhoví-li poskytovatel žádosti o poskytnutí dotace, vydá písemné rozhodnutí, které obsahuje údaje o příjemci a poskytovateli, požadovanou částku, účel dotace a lhůtu na dosažení tohoto účelu, případně další podmínky, které stanoví poskytovatel.

Dotace nebo návratné finanční výpomoci mohou být poskytovány na základě dohod uzavíraných mezi poskytovatelem a žadatelem.

Příjemce dotace je povinen ji s poskytovatelem vypořádat v rámci finančního vypořádání.

Finanční vypořádání dotace ze státního rozpočtu poskytnuté příjemci se provede, pokud není stanoveno jinak, za období týkající se celého příslušného roku podle stavu k 31. prosinci tohoto roku.²⁹

Poskytování dotací Magistrátu hl. m. Prahy se řídí zákonem pro poskytování dotací územních samospráv č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů.

V § 4, který se týká pravidel pro sestavování rozpočtů, jsou definovány principy pro tvorbu rozpočtu na úrovni územních samospráv.

Rozpočet územního samosprávného celku nebo svazku obcí je finančním plánem, jímž se řídí financování činnosti územního samosprávného celku nebo svazku obcí. Rozpočtový rok je shodný s rokem kalendářním. Proto jsou nejčastěji Granty na podporu kultury jednoleté. Při zpracování ročního rozpočtu se vychází ze střednědobého výhledu rozpočtu. Střednědobý výhled rozpočtu se stanovuje na základě dlouhodobých smluv a plánovaných výdajů a příjmů na 2 až 5 let následujících po roce, na který se sestavuje roční rozpočet.

Dotace jsou obsaženy v §10 zabývající se výdaji z rozpočtů, přesněji §10a, který zahrnuje dotace peněžní prostředky poskytnuté z rozpočtu územního samosprávného celku, **Městské části hlavního města Prahy**, svazku obcí nebo Regionální rady regionu soudržnosti právnické nebo fyzické osobě na stanovený účel.

§10a řeší finanční vypořádání dotace, přehled o čerpání a použití poskytnutých peněžních prostředků a o vrácení nepoužitých peněžních prostředků do rozpočtu poskytovatele a program pro poskytování dotací a jeho souhrn věcných, časových a finančních podmínek podpory účelu určeného poskytovatelem v programu.

Dotaci lze poskytnout na základě žádosti o poskytnutí dotace.

Podle paragrafu §10c musí poskytovatel zveřejnit program na své úřední desce způsobem umožňujícím dálkový přístup nejpozději 30 dnů před počátkem lhůty pro podání žádosti. Program se zveřejňuje nejméně po dobu 90 dnů ode dne zveřejnění.

S úspěšnými žadateli bude uzavřena smlouva o poskytnutí účelové dotace-grantu, uzavřená podle § 10a zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů.

²⁹ zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů

Veřejnoprávní smlouvu dle zákona č. 250/2000 Sb., uzavírá hlavní město Praha s příjemcem grantu.

Poskytovatel zveřejní veřejnoprávní smlouvu o poskytnutí dotace a její dodatky na své úřední desce způsobem umožňujícím dálkový přístup do 30 dnů ode dne uzavření smlouvy nebo jejího dodatku. Veřejnoprávní smlouva včetně dodatků musí být zveřejněna nejméně po dobu 3 let ode dne zveřejnění.³⁰

Smlouva příjemce zavazuje předložit a elektronicky odeslat poskytovateli dokumenty, vztahující se k čerpání grantu, do konce roku, ve kterém došlo k naplnění smlouvy. Požadované dokumenty jsou: řádné finanční vypořádání všech realizovaných příjmů a výdajů celého projektu a specifikaci použití poskytnutých finančních prostředků v souladu s předloženým rozpočtem projektu v žádosti a podrobný popis a zhodnocení celoroční činnosti projektu.

³⁰ zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů

8. MINISTERSTVO KULTURY, GRANTOVÝ SYSTÉM

V návaznosti na Státní kulturní politiku vypracovává Ministerstvo kultury další dokument „Koncepce podpory umění na léta 2015–2020“ který schvaluje vláda a ukládá ministru kultury realizovat koncepci a členům vlády ukládá spolupracovat s ministrem kultury při realizaci koncepce. Předchozí dokument „Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007–2013“, byl historicky první strategický dokument v oblasti umění schválen vládou České republiky. Koncepci se však vzhledem k reálné ekonomické situaci v České republice v letech 2007–2013 a snižování veřejných rozpočtů nepodařilo z velké části naplnit. Proto byly úkoly této Koncepce, které nebyly splněny nebo byly splněny jen částečně, znovu přehodnoceny a zapracovány do návrhové části dokumentu pro roky 2015–2020.

V koncepci jsou pak podrobněji definovány metody jak jednotlivá opatření, podpůrné programy, projekty a akce směřovat k následujícím cílům:

1. Podpora umělecké tvorby, profesionalizace a strategického plánování.
2. Využití potenciálu umění pro rozvoj společnosti.
3. Podpora mezinárodní spolupráce a exportu.

Ministerstvo kultury považuje za základní funkce kulturní politiky garantování ochrany svobody tvorby umělců a tvůrců, vytváření podmínek pro realizaci kulturních aktivit občanů, garantování rovnosti přístupu občanů ke kulturnímu bohatství, ochranu kulturního dědictví a péči o ně, podporování výchovy a osvěty v systému tvorby a využívání kulturních statků, brždění negativních vlivů komercializace kultury.

K tomu by měla kultura plnit i další funkce jako jsou kultivační, komunikační, vzdělávací a reprezentační.

Nástroje Ministerstva kultury pro zajištění koncepce jsou institucionální, ekonomické, legislativní, řídicí, metodické a společenské.³¹

Pro tuto práci jsou prioritní ekonomické nástroje, a to konkrétně udělování dotací ze státního rozpočtu. Ministerstvo kultury v rámci podpory profesionálního umění, které se dále dělí na jednotlivá dotační řízení vypisuje i konkrétní dotační řízení pro profesionální tanec, pohybové a nonverbální divadlo. Které je určeno na podporu veřejně prospěšných neziskových

³¹ MK ČR. Koncepce podpory umění v České republice na léta 2015–2020 [online]. 2015. Viz pozn. 28

projektů profesionálního umění v oblasti: tance, pohybového divadla, nonverbálního divadla/pantomimy, interdisciplinárního charakteru s významným podílem taneční/pohybové složky. A je pak rozděleno na 10 tematických okruhů.

Celkové výdaje MK ČR na podporu tradičního profesionálního umění v oblasti nestátních neziskových organizací se realizují prostřednictvím několika zdrojů. Především se jedná o oblast dotačních programů na podporu divadla, hudby, tance, výtvarného umění a literatury.

Účel dotace

Dotace je poskytována účelově pouze na neinvestiční výdaje související s realizací. Dotace jsou použity k hrazení ztrátových nákladů projektu, nikoliv k dosažení zisku, a to maximálně do výše 70 % výdajů a u obchodních subjektů do výše 50 %.

Forma žádosti

Žádat o dotaci mohou jak fyzické, tak právnické osoby, které provozují kulturní a uměleckou činnost a poskytují kulturní služby veřejnost. Subjekt může předložit maximálně tři projekty, avšak každý formou samostatné žádosti.

Každá žádost musí být dodána v elektronické a tištěné podobě, dále musí splňovat určité formální a obsahové podmínky popsané níže:

Elektronická žádost

Elektronická žádost o dotaci obsahuje vyplněný **formulář žádosti** a **formulář rozpočtu projektu**, který zahrnuje celkový rozpočet projektu a rozpočet žadatele, ve formátu .xls nebo .xlsx, dále pak **podrobný strukturovaný popis projektu** na předepsaném formuláři, a to ve formátu .doc, .docx, .pdf nebo .rtf.

U projektů celoroční činnosti je nutné ještě doložit kompletní přehled činnosti v roce 2018, u odborných neperiodických publikací o tanečním/pohybovém umění 2 lektorské posudky spolu s ukázkou textu a u žádostí převyšujících 1 000 000 Kč je nutná roční zpráva o činnosti za rok 2017 s účetní závěrkou, včetně přehledu všech akcí v daném kalendářním roce, údajů o dotacích od orgánů státní správy a samosprávy, u spolku s uvedením počtu členů.

Navíc je možné dobrovolně zaslat další související dokumenty (recenze, kritiky apod.)

Tištěná žádost

V tištěné žádosti musí být stejně jako v elektronické vyplněný **formulář žádosti** a **formulář rozpočtu projektu**.

V případě spolupořadatelských akcí žadatel předloží **celkový rozpočet projektu** (souhrn nákladů a příjmů všech spolupořadatelů) a **rozpočet žadatele** (náklady a příjmy pouze žadatele).

Dále musí obsahovat **podrobný strukturovaný popis projektu** vyplněný na předepsaném formuláři.

Přílohy

K žádosti je nutné dodat tyto Přílohy:

právní osobnosti žadatele s předmětem podnikání nebo činnosti; oprávnění k podnikání, odpovídající předkládanému projektu, kopie smlouvy o založení **běžného bankovního účtu**, potvrzení o podání žádosti pro rok 2018 o **finanční participaci** minimálně jednoho dalšího **veřejného rozpočtu** (kraj, město, městská část), u **opakujících** se projektů: **kritiky, recenze** předchozího ročníku, u **odborných publikací** (knihy): kopie **licenční smlouvy** s držitelem autorských práv + **2 lektorské posudky rukopisu** + **ukázka textu**, u žádosti o dotaci na realizaci soutěže: podmínky soutěže.

Žádosti se pak odesílají jak tištěnou formou, tak elektronicky a to e-mailem konkrétnímu pracovníkovi. Termín uzávěrky na přijímání žádostí byl pro aktuální vypsání program do 1. října loňského roku (2018) a následně prodloužen do 12. listopadu. Přičemž výsledky by se měli zveřejnit na internetových stránkách nejpozději do konce února.

Hodnocení žádostí

Žádosti, které nesplní některou z výše uvedených formálních záležitostí, například neúplné či nesprávné uvedení informací nebo nedodržení termínu, jsou vyřazeny a nebudou předloženy odborné komisi.

Kritéria hodnocení

Jednotlivé žádosti se pak hodnotí podle předem stanovených kritérií. Ministerstvo kultury používá k celkovému hodnocení bodování od 1 do 10. Hodnotí se kvalita projektu jako celku a také zpracování rozpočtu.

- **Celkové hodnocení (škála 1–10):** Jednotlivá kritéria pro hodnocení projektu jsou:

přínos projektu pro obor, hodnotí se umělecká či odborná úroveň, dramaturgická objektivnost apod., přínos projektu z hlediska **zachování a rozvíjení umělecké různorodosti**, přínos pro **kreativitu a inovaci**, **záběr působnosti z geografického hlediska**, zde se hodnotí nadregionální, celostátní či mezinárodní význam.

Dále pak **obsahové zpracování projektu**, hodnotí se formulace obsahu a cíle, soulad s vyhlášeným okruhem, konkrétní realizační plán, personální zajištění, časový harmonogram projektu a na závěr také **schopnost žadatele projekt realizovat** (kredibilita žadatele).

- **Hodnocení rozpočtu (škála A–D):**

U rozpočtu se hodnotí jeho **schopnost zajistit vícezdrojové financování** (veřejné rozpočty, soukromé zdroje), **a reálnost projektu včetně přiměřenosti nákladů** (vlastní režie pořadatele). K hodnocení rozpočtu slouží škála A-D

- **A** – reálný a úplný rozpočet, přiměřené náklady
- **B** – rozpočet vykazuje dílčí nedostatky a nepřesnosti
- **C** – rozpočet vykazuje závažnější nedostatky a nepřesnosti
- **D** – rozpočet je jako celek chybně zpracovaný či nepřijatelný (nepřiměřený požadavek)

Postup hodnocení

Pomocí těchto kritérií tak proběhne hodnocení, kdy nejprve odbor umění, literatury a knihoven Ministerstva kultury provede kontrolu žádostí. Kontroluje se formální správnost zaslaných žádostí a zda obsahují všechny vypsané součásti žádostí.

A poté jednotlivé žádosti **posoudí a ohodnotí odborná komise** ve dvoukolovém řízení, podle stanovených **kritérií**.

V **1.kole** rozhoduje Komise pro oblast profesionálního tance, pohybového a nonverbálního divadla pro rok 2018 se skládá z 9 členů (jinak minimálně 7).

Hodnotí projekty individuálně známkou od 1 bodu do 10 bodů, kritéria ekonomické povahy známkami A, B, C, D,

Minimální průměrná známka pro poskytnutí dotace musí být 6,00.

V **2. kole** Komise navrhuje výši dotace, která má být udělena.

Přidělení dotace

Po vyhlášení výsledků trvá ještě přibližně měsíc, než žadatel obdrží smlouvu a poté může přidělené prostředky uplatnit.

Projekt musí být realizován a profinancován do 31. 12. 2019 na základě smlouvy.

Použití dotace je nadále kontrolováno samostatným oddělením umění MK, územním finančním orgánům a Nejvyšším kontrolním úřadem. Příjemce je také povinen podat vyúčtování skutečných nákladů a příjmů. Vyplnit formulář vyúčtování a formulář závěrečné zprávy a přiložit propagační materiály, recenze a kritiky. Lhůta dokdy se musí vyúčtování dodat závisí na době realizace projektu. Pro minulý rok platily termíny do 30. 9. 2018, pokud byl projekt realizován do 30. 6. 2018, do 31. 1. 2019, pokud je dotace poskytnuta na celoroční činnost nebo je projekt realizován i v prosinci roku 2018, do 15. 1. 2019 ve všech ostatních případech.³²

³² MK ČR, Výzva k podávání žádostí ve výběrovém dotačním řízení programu „Kulturní aktivity“ na podporu projektů profesionálního tance, pohybového a nonverbálního umění na rok 2019. [soubor online]. 2019. [vid.2019-02-01]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/vyberova-dotacni-rizeni-na-rok-2019-vyhlaseni-1893.html>

9. MAGISTRÁT HL. M. PRAHY, GRANTOVÝ SYSTÉM

Cílem grantové podpory z prostředků hlavního města Prahy je přirozené konkurenční prostředí, v němž by nové kulturní subjekty mohly vznikat, tvořit a rozvíjet se, ale v případě vyčerpání jejich tvořivého potenciálu, i zanikat. Prostředky jsou poskytovány na produkt v oblasti kultury, na konkrétní projekt nebo subjekt. Zabývá se širokou škálou uměleckých žánrů a druhů a oblastí kultury jak podle členění používaného v zemích EU (performing arts, kulturní dědictví, literatura, visual arts), tak i podle tradičního dělení na divadlo, tanec, hudbu, výtvarné umění, literaturu, film, folklor atd.

Účel dotace

Dotační program je cílen na realizaci projektů s omezeným regionálním významem. A to na podporu kontinuální umělecké/kulturní činnosti, jednotlivých uměleckých/kulturních projektů, neprofesionálního umění na území hlavního města Prahy, začínajících umělců, významných projektů jednorázového charakteru, zahraniční reprezentace hl. m. Prahy, mezinárodních projektů konaných na území hlavního města Prahy.

Dotace jsou poskytovány do 70 % způsobilých nákladů projektu a slouží na pokrytí deficitu rozpočtu.

Grantový systém hlavního města Prahy se dá rozdělit na dvě části pomocí těchto skupin:

Ve **skupině A** jsou víceleté granty na podporu kontinuální činnosti/projektu s dlouhodobým významným přínosem pro hlavní město Prahu.

A **ve skupině B** jsou roční granty, projektové financování celoroční činnosti.

Žádosti o grant jsou přijímány v rámci oborů: divadlo; hudba; **tanec a nonverbální umění**; výtvarné umění, design a fotografie; literatura (s výjimkou periodického tisku); audiovizuální díla a umění nových médií; ostatní (mezioborové a víceoborové projekty)

Forma žádosti

Odeslání žádosti

Žádosti se posílají v jednom **písemném vyhotovení** se všemi přílohami a potvrzeními o právní subjektivitě, aktuálním bankovním spojení, oprávnění osoby jednající za žadatele. Vlastnoručně podepsaný statutárním zástupcem, osobou oprávněnou.

A v jednom **elektronickém vyhotovení** prostřednictvím formuláře přes software: Software602 Form Filler (na CD ve formátu .zfo do roku 2017), který se vyplní off-line a následně odešle, a nebo pro uživatele počítačů Apple Mac prostřednictvím on-line formuláře. Formuláře jsou dostupné na internetových stránkách hl. m. Prahy.

Formulář je rozdělen na tři části:

První **obecná část** obsahuje identifikační údaje žadatele, shrnutí o osobách a projektu, informace o právní osobnosti subjektu.

V druhé části jsou **specifické informace o projektu** a v sekci povinné přílohy se přihraje do formuláře soubory v povolených formátech (doc., docx., xls.,xlsx., pdf., jpg.) o maximální velikosti do 5 MB. V této části jsou uvedeny hlavní informace týkající se projektu jako je obor a kategorie do které spadá, charakter akce. Důležitá je stručná charakteristika projektu, která by měla shrnovat informace o projektu zahrnující odpovědi na otázky: Proč? Co? Pro koho? Jak? a za kolik? V této části je dále popsán rozpočet nákladů přímo souvisejících s pořádáním a plánované příjmy projektu.

Třetí část obsahuje **čestná prohlášení žadatele**, v souladu s platnou právní úpravou ČR.

Povinné přílohy

K Formuláři žádosti o grant se doplňují povinné přílohy:

Podrobný popis projektu, dramaturgický plán projektu/činnosti, položkový rozpočet projektu s komentářem, předpokládané minimální výkonové ukazatele jsou povinné u žádostí o podporu nad 200 000 Kč a víceletý grant, profesní životopis osoby zodpovědné za projekt.

U žádosti nad 1 000 000 Kč nebo o víceletý grant se přikládá **přehled činnosti žadatele** v posledních ukončených 2 letech/4 roky a **výroční zprávy a účetní uzávěrky** za uplynulé ukončené 2 roky/4 roky, doklad o registraci právní subjektivity, doklad o právní subjektivitě, doklad o oprávnění osoby jednat za žadatele, doklad o aktuálním bankovním spojení.

Hodnocení žádosti

Termín uzávěrky pro příjem žádostí byl pro aktuální vypsání program do 13. června 2018. Schvalování návrhů na udělení grantů probíhá do konce ledna 2019 a výsledky se zveřejní 1. února.

Posouzení projektů

Posouzení projektů má tři fáze. Nejdříve se projekty posuzují z pohledu ekonomických aspektů, pokračuje odborné individuální ohodnocení odborníků a na závěr se uskuteční jednání Grantové komise.

- I. Ekonomické aspekty se posuzují u žádostí o víceletý grant a u projektů jednoletých s celkovou žádostí o podporu převyšující 1 000 000 Kč. Odborníci na ekonomiku posuzují přiměřenost a opodstatněnost způsobilých nákladů rozpočtu a dosavadní hospodaření žadatele. Jejich stanovisko je pak spolu se žádostmi k dispozici Grantové komisi.
- II. Odborné posouzení projektů probíhá ve třech rovinách. Ve kterých zvolená komise na základě daných kritérií přiděluje body. Přičemž dohromady za všechny tři je možné získat 100 bodů. U jednoletých grantů je bodová škála určena váhou v poměru 20 kredibilita, 40 kvalita, 40 ekonomická rozvaha. U víceletých projektů je váha určena 40 kredibilita, 30 kvalita projektu a 30 ekonomická rozvaha.

Minimální hranice pro přidělení grantu je pro rok 2019 stanovena na 65 bodů pro jednoletý a 75 bodů pro víceletý projekt.
- III. Na jednání Grantové komise členové navrhnou přiznání grantu subjektům, které získaly dostatečný počet bodů určený minimální hranicí. Konečnou výši podpory určuje kvalita projektů jejich počet a celkový objem finančních prostředků.

Kritéria hodnocení

Odborné bodové posouzení ve druhé fázi vyplňuje určená komise do Hodnotícího formuláře. Podrobnější bodové rozhraní v následující části je ukázáno na příkladu jednoletého projektu.

První rovina hodnotí **dosavadní činnosti žadatele (kredibilita)**, jejich uměleckou kvalitu, společenský a odborný ohlas.

Žadatel například dokládá publikované kritické posouzení své činnosti. Společenský ohlas dokládá počtem uskutečněných veřejných prezentací, případně hodnocení předchozího realizovaného grantového projektu. V této části je možné dostat maximálně 20 bodů.

V druhé rovině se hodnotí umělecká **kvalita předkládaného projektu**, jeho soulad s cíli grantového systému. Také původnost a jedinečnost díla v kontextu daného oboru, ale i v kontextu kulturní nabídky hlavního města. Dále pak předpoklad vysoké umělecké úrovně ve zpracování projektu a jeho vzdělávací a sociální aspekty. Dohromady je možné získat 40 bodů rozdělených do pěti kategorií:

- 0 – 9 bodů: Umělecká kvalita
- 0 – 9 bodů: Jedinečnost
- 0 – 9 bodů: Připravenost projektu, kvalita zpracování žádosti
- 0 – 7 bodů: Začleňování specifických skupin obyvatel Prahy do umělec. a kultur. Aktivit
- 0 – 6 bodů: Udržitelnost projektu

Třetí rovina posuzuje **ekonomické parametry** projektu. Především zpracování rozpočtu, přiměřenost a uznatelnost způsobilých nákladů na jeho realizaci, transparentnost, hospodárnost a přiměřenost plánovaných výnosů. Maximální počet bodů je 40.

- 0 – 15 bodů: Transparentnost a přehlednost rozpočtu
- 0 – 15 bodů: Přiměřenost, účelnost a hospodárnost výdajů
- 0 – 10 bodů: Schopnost zajistit další finanční zdroje včetně přiměřených příjmů z projektu

Postup hodnocení

Žádosti o grant se schvalují dvoukolově.

Granty jsou rozděleny do příslušných oborů. Kulturní oddělení zaeviduje přijaté žádosti a posoudí, zda byly splněny všechny formální náležitosti. Vyřadí ty projekty, které tyto náležitosti nesplnily nebo byly podány po termínu, a zpřístupní všechny (i vyřazené) žádosti Grantové komisi. (U víceletých grantů a u grantů s celkovou požadovanou částkou nad 1 000 000 Kč mají k dispozici ještě stanovisko odborníka na ekonomiku/auditora)

Grantová komise se skládá z 15 členů (2 za každý ze 7 oborů a jeden člen zastupitelstva). Tato komise schválí expertní komisi pro každý obor. Expertní komise se skládá z pěti členů z čehož dva jsou oborově příslušní členové a tři expertní hodnotitelé.

V **1. kole** členové expertní komise, na základě splnění kritérií přidělí hodnocenému projektu body. Vyplní hodnoticí formulář a spolu s věcným zdůvodněním výše přidělených bodů v případě expertních hodnotitelů, a výsledným zdůvodněním u členů Grantové komise, elektronicky odešle na Magistrát hl. m. Prahy. Výsledný počet bodů je stanoven průměrem bodů přidělených žádosti expertní komisí.

Ve **2.kole** navrhne Grantová komise přidělení konkrétních částek projektům, které získaly potřebný počet bodů podle stanovené hranice.

Návrh Grantové komise projedná Výbor pro kulturu Zastupitelstva hlavního města Prahy a na základě jeho doporučení rozhodne o poskytnutí podpory Rada hlavního města Prahy u grantů do 200 000 a Zastupitelstvo hlavního města Prahy u grantů nad 200 000 Kč. Tyto orgány projednávají a schvalují udělení grantů dle příslušných právních předpisů.

Přidělená dotace pak závisí na požadované částce, počtu přidělených bodů a na výši přidělených finančních prostředků.

Příjemce má povinnost umožnit zástupcům oddělení kultury odboru kultury a cestovního ruchu Magistrátu hl. m. Prahy průběžně sledovat realizaci projektu a čerpání finančních prostředků.³³

³³ MAGISTRÁT HL.M. PRAHY. *Zásady pro poskytování jednoletých a víceletých účelových dotací – grantů hl. m. Prahy v oblasti kultury a umění v roce 2019* [online]. 2018. [vid.2019-03-09]. Dostupné z: http://kultura.praha.eu/jnp/cz/granty/archiv/granty_2019/vyhlaseni_grantu_hl_m_prahy_v_oblasti.html

10. SROVNÁNÍ MODELŮ

Závěr této části má za cíl porovnat výše zmíněné systémy dotační podpory umění Ministerstva kultury a Magistrátu hl. města Prahy.

Co se týče dotačních programů, tak hlavní rozdíl je v jejich rozdělení. Zatímco u Ministerstva kultury se dotační programy na profesionální umění dělí na různé žánry v rámci tradičního dělení, a má tedy samostatný program na dotaci tance a nonverbálního umění, tak u Magistrátu se můžeme setkat s jedním uceleným programem pro kulturu v rámci kterého je tanec a performativní umění součástí.

Formální stránka zasílání žádostí je si navzájem podobná, v obou případech se jedná o složitý byrokratický proces. Konkrétní formuláře žádosti o grant jsou rozdílné a je třeba přizpůsobit způsob vyplňování a zároveň neudělat chybu, která by vedla k vyřazení žádosti. Magistrát má speciální formulář pro vyplnění pomocí softwaru nebo online, zatímco u Ministerstva kultury se jedná o dokumenty formátu .doc a .xls.

Způsob hodnocení funguje na podobných principech dvoukolového rozhodování, ačkoliv se snaží o objektivitu v obou případech je do jisté míry výsledek ovlivněn subjektivním názorem členů komise. Systémy mají odlišný bodový systém, ale hodnotí se podobná kritéria. Na rozdíl od Magistrátu na Ministerstvu kultury o hodnocení projektů i navrhované výši grantů rozhoduje stejná komise. Což může být nevýhodou vzhledem k tomu, že v uměleckém prostředí nelze zajistit nezávislost odborníků, kteří jsou členy komisí a jsou často v situaci, kdy musejí rozhodnout, kterému projektu dají přednost. Na druhou stranu, když se nechá rozhodování na politických zástupcích, kteří v dané oblasti většinou nejsou kompetentní, může zase docházet k uplatňování politické lobby a k netransparentnosti grantového řízení (což se i v minulosti několikrát potvrdilo. Na Pražském Magistrátě došlo k několika kauzám, kdy se značně lišila přidělená částka od té navrhované odbornou komisí a bylo zde podezření na uplatnění soukromých zájmů členů zastupitelstva).

Odlišnosti lze najít v zaměření systémů na jiné faktory, například Ministerstvo kultury se zaměřuje především na kvalitu projektu a na jeho národní nebo mezinárodní dosah, zatímco u preferencí Magistrátu převládá jejich význam pro regionální rozvoj a také možné zaměření na různé sociální skupiny obyvatel, jako jsou projekty zaměřené na seniory nebo národnostní menšiny. Konkrétně se toho týká bodové ohodnocení za začleňování specifických skupin obyvatel Prahy do uměleckých a kulturních aktivit.

Za nevýhodu obou programů se dá považovat především dlouhá doba schvalování a vyhodnocování žádostí, při tom dochází i k nedodržení termínů pro zveřejňování výsledků, což značně komplikuje realizaci projektů, které mimo jiné musejí shánět i jiné způsoby financování. Ministerstvo kultury přijímalo žádosti na období roku 2019 po prodloužení do 12. listopadu předchozího roku a výsledky zveřejnila 22. února, Magistrát hl. m. Prahy měl uzávěrku žádostí už 13. června 2018 a výsledky zveřejnil až 28. 2. 2019, přestože v harmonogramu má uvedený termín pro zveřejnění výsledků do 1. února.

Přímo v cost-benefit analýze Koncepce pro podporu umění je ještě zmíněná delší doba mezi schválením grantu a jeho reálnému vyplacení. Poukazuje to na nemožnost dlouhodobějšího finančního plánování – *Granty pro umělecký sektor jsou v současné době fakticky stále pevně dané pouze na jeden rok, rovněž i příspěvky na provoz ve státních institucích jsou jednoleté. Termín fyzického vyplacení dotací se oproti stavu před deseti lety prodloužil a řada subjektů se tak každoročně ocitá počátkem kalendářního roku v platební neschopnosti.*³⁴

³⁴ MK ČR. Koncepce podpory umění v České republice na léta 2015–2020 [online]. 2015. Viz pozn. 28

11. HODNOCENÍ ODBORNÍKŮ Z PRAXE

Názor ředitelů divadel

Štěpán Kubišta, současný ředitel divadelně-novocirkusového prostoru Jatka 78 a bývalý ředitel nové scény Národního divadla, vidí jako jeden z problémů současného grantového systému, že většina prostředků z rozpočtu Ministerstva kultury, vyčerpají hlavně příspěvkové organizace. A na živé umění, kam spadá divadlo, výtvarno, literatura i tanec, a kterou považuje za nejdůležitější formu, zůstává jenom zlomek prostředků. Konkrétně v návrhu rozpočtu pro rok 2019 je to 5,02 procent z rozpočtu pro Ministerstvo kultury.

V České republice jsou silné národní kulturní instituce, jako například Národní divadlo, na které se vynaloží největší část prostředků, a až někde na konci se o malou část dělí ostatní subjekty. Obdobně je tomu i v Praze, kde je velké množství příspěvkových divadel, na které je vynaloženo až půl miliardy korun.

Přitom neziskový sektor v živém umění hodnotí jako velmi efektivní, dokonce většina zahraniční reprezentace je tvořena neziskovým sektorem. Zároveň nabízí nové a originální formy představení, které jsou populární. Zatímco na druhé straně stát podporuje několik činoherních divadel, které se svou nabídkou překrývají.

Jako možné řešení vidí změnu systému, které by měla předcházet analýza potřeb celého sektoru a analýza diváckých potřeb. Také odstranění některých nedostatků jako například chybějící hodnocení uplynulého období pro hodnotitele udělování grantů, které často ve výroční zprávě chybí, především kvůli téměř žádné kontrole. Upozorňuje také na nesrozumitelné zpracování státní kulturní politiky, která neobsahuje jasné priority a nereflektuje současnou situaci.³⁵

Eva Kejkrťová Měřičková, ředitelka Dejvického divadla a členka výboru Asociace profesionálních divadel České republiky, pokládá za jeden z hlavních problémů nedostatek finančních prostředků. Vymezuje se přitom vůči tvrzení, že čím více financí se poskytne tím více bude žadatelů, a tudíž bude stále nedostatek prostředků. Argumentuje odbornou znalostí komise v oboru, která dostatečně dokáže rozlišit kvalitní projekty.

³⁵ PAGE. Knižní magazín, nejen o knihách. Praha: Luxor, 2019(04) str. (76-79)

V současné době je v rozpočtu ministerstva kultury paradoxně nejvíce prostředků, ale velkou část spotřebuje ministerstvo samo a jím zřizované instituce v důsledku zákonného zvyšování mezd. V grantových prostředcích ovšem k navyšování nedochází, přesto že v projektech a institucích z nich financovaných působí obdobně kvalifikovaní lidé.

Investice do živé kultury mají dvojí charakter, jedna část jde do oprav a výstavby nových budov, druhá část jde do lidí, tedy jejich tvorby. Druhou část přitom považuje za stěžejní, jelikož když nebudou prostředky na tvorbu a prezentaci nových děl, budou nové a opravené kulturní stánky zbytečné.

Obecně kultura potřebuje standardní právní prostředí (kultura je jediná veřejná oblast která nemá vlastní zákonnou normu) a kompetentnost těch, kteří o ní rozhodují. Potřebná je i možnost víceletého financování, většina kulturních subjektů nemá možnost plánovat na více let dopředu.

Potřebná je i změna vnímání kultury politiky jako jenom příjemce dotací, ale jako investiční nástroj do kultivace a rozvoje společnosti.³⁶

11.1 OSOBNÍ ROZHOVOR

Ke konci kapitoly už zbývá jen zveřejnit výsledky rozhovoru, jehož hlavním cílem bylo zjistit, jak témata této práce vnímá člověk z praxe s četnými zkušenostmi s žádáním o granty a fungováním v neziskovém sektoru kultury.

Rozhovor poskytla Hana Strejčková, zakladatelka FysioART o.p.s., režisérka, dramaturgyně, umělecká vedoucí a projektová manažerka. Nezisková organizace FysioART je platformou pro profesionální umění, nejčastěji v oboru nonverbální, pohybové, objektové divadlo, a zároveň pro umění sociální. Další oblastí je umělecké vzdělávání a přesah k léčbě uměním.

Hlavním zaměřením její tvorby je sociální umění, práce s dětmi a seniory. Inscenuje společensky závažná témata, které šíří mezi dané cílové skupiny. Dramaturgie společnosti se dělí na tři linie: taneční nonverbální představení, zpravidla interaktivního charakteru s využitím multimédií, divadlo reminiscence a fyzické objektové divadlo.

³⁶ PAGE. Knižní magazín, nejen o knihách. Praha: Luxor, 2019(04) str. (76-79)

Podpora umění z veřejných peněz podle jejího názoru pomáhá ke kulturní a umělecké různorodosti a kontinuitě konkrétního, transparentního uměleckého uskupení. Dále možnosti spolupráce napříč uměleckou scénou, která by byla u nekomerčních projektů bez grantové dotace velmi složitá. V neposlední řadě také vznik projektů, jež mohou ovlivnit stálou scénu, mít dobrý vliv na práci v sociální oblasti, ve specifických skupinách.

Pro financování činnosti se snaží o vícezdrojové financování ze tří směrů, těmi jsou: grant, vlastní vklad, nadační příspěvek, anebo mezinárodní grant.

Za FysioART podává žádosti o grant Hlavního města Praha (MHMP), Ministerstva kultury ČR, Městské části Praha 11 a u nadací, výjimečně žádá o mezinárodní granty. Dalšími finančními zdroji krytí projektů a finance pro vznik inscenací jsou: věcné dary, rezidenční soutěže o možnost zkoušení zdarma za výměnu, uvedení představení apod.

Finance z grantů jsou prioritně použity na rekvizity, kostýmy, scénografie, pronájem zkušeben a dále pronájem divadla, pokud je to nutné. V další fázi to jsou honoráře umělcům za přípravnou část projektu. Do třetice propagace. Každý projekt má své priority uvádí, a dodává, že u nezávislého divadla se otáčí každá koruna.

Žádosti o grant na Ministerstvu kultury a Magistrátu Hlavního města Praha se liší především jinými formuláři, jinou dobou uzávěrky, a také v rozsahu činnosti. Co se týče formulářů, dochází k jejich obměnám, proto je dobré si každý rok přečíst podmínky k podání grantu.

Požadovaná částka hraje také roli při schvalování grantu, jelikož grantová komise posuzuje relevantnost nákladů. Jak se z praxe ukazuje, organizace spíš podhodnocuje své projekty, čímž si ve výsledku škodí. Vždy uvádíme adekvátní částky pro realizaci zamýšleného projektu, zmiňuje.

Jako možný nedostatek je podle jejího názoru například doba schvalování, kdy výsledky jsou známy až dlouho po začátku roku, nezřídka ještě v květnu nejsou schválené finance z dotace na účtu. Přičemž přesně nedokáže říct proč tomu tak je. Nezbyvá než se s tím naučit dlouhodobě pracovat, poukazuje na zatím jediné řešení.

Další je míra informovanosti grantové komise, poukazuje na vyjádření komise, která po tři roky kopírovala totéž hodnocení a ta samá slova.

ZÁVĚR

Tato práce začala na předpokladu, že kultura je nepostradatelnou součástí každého společenství a demokratického státu, že kultura nastavuje hodnoty ve společnosti, utváří národní identitu a podílí se na intelektuálním rozvoji a vzdělání. Následně byla pozornost soustředěna na její ekonomické aspekty, v čem má kultura pozitivní vliv z hlediska ekonomiky a jak zapadá do oblasti veřejných financí. Na základě argumentů podpořených ekonomickou teorií bylo vyvozeno, že kultura má pozitivní vliv na jiná odvětví průmyslu vytvářením externalit a zároveň sama podporuje hospodářský růst tvorbou nových ekonomických příležitostí.

Poté bylo vysvětleno, proč by stát měl mít zájem o kulturu, a jakým způsobem ji podporovat neboli definovat svoji kulturní politiku. V textu jsme se pak zaměřili na finanční podporu z veřejných zdrojů formou dotací.

Druhá část práce analyzovala konkrétní dotační programy Ministerstva kultury a Magistrátu hl. města Prahy, a jakým způsobem se podávají žádosti o grant v oblasti tance. Přesné popsání formuláře žádosti, metodiky hodnocení a kritérií spolu s podmínkami pro splnění požadavků pro poskytnutí dotace.

Poskytování dotací se ovšem musí řídit příslušnými zákony, zákony o rozpočtech, určujících podmínky pro poskytovatele a žadatele. Aby mohla být dotace uskutečněna vážou se k tomu i termíny, které musí být dodrženy. Jelikož se rozpočty stanovují na kalendářní rok je potřeba aby k finančnímu vypořádání došlo do konce roku. Zároveň výzva k podávání žádostí musí být zveřejněna včas a po příslušnou dobu. To vše je časově náročný proces, který pak na druhou stranu může způsobovat problémy na straně žadatelů, tvůrců projektů. Současně jednoleté plánování rozpočtu znesnadňuje dlouhodobější plánování tvůrčí činnosti na více let dopředu.

Ke konci práce došlo ke srovnání dotačních programů. Mezi dotačními programy je hlavní rozdíl v požadovaném rozsahu působnosti projektů, u Ministerstva kultury je důraz na celonárodní a mezinárodní dosah a u grantů Prahy na regionální úroveň. Další rozdíly jsou v některých formálních úpravách žádostí a v termínu pro odevzdávání žádostí. Rozdíl mezi termínem pro podání žádosti a zveřejněním výsledků je často hodnocen jako příliš dlouhý, patrný je zvláště u Magistrátu, u kterého došlo k nedodržení původně stanoveného datu pro zveřejnění a celková doba pro vyhodnocení trvala od června do konce února téměř 9 měsíců.

K tomu se připojily osobní názory odborníků z praxe, kteří hodnotili samotnou kulturní politiku České republiky a její grantový systém. Jako nedostatky přitom vyhodnotili zpracování současné státní kulturní politiky a nedostatek financí určené pro podporu živého umění.

Jako možný způsob řešení se například nabízí analýza potřeb kulturního sektoru a diváckých potřeb, a na tom založená změna systému. Zároveň by byla přínosná i změna vnímání kultury politickými zástupci, kteří by ji dokázali vidět jako efektivní nástroj pro inovace, tvorbu nových ekonomických příležitostí a jako nástroj pro pozitivní rozvoj ve společnosti a reprezentace České republiky v zahraničí.

SEZNAM ZDROJŮ

Použitá literatura:

1. CUMMINGS, M. C. and R. S. KATZ, 1987. *The patron state (Government and the ATS in Europe, North America, and Japan)*. 1. vyd. New York: Oxford University Press, Inc., 368 s. ISBN 0-19-504364-2. cit. In: NOVÁKOVÁ, Jitka. *Vývoj české kulturní politiky ve vztahu k ekonomickým modelům řízení a financování kultury*. Acta academica karviniensia, 2013, 147. č. 4, s. 387-389, s. 387.
2. CIKÁNEK, M. *Kreativní průmysly: příležitost pro novou ekonomiku*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav, 2009.
3. CIKÁNEK, Martin. *Kreativní průmysly: příležitost pro novou ekonomiku II*. Nové, rozš. a rev. vyd. V Praze: Institut umění, 2013, 165 s. ISBN 978-80-7008-274-4.
4. FULLERTON, Don. *On justifications for public support of the arts*. Journal of cultural economics, 1991, roč. 15, č. 2.
5. HANSMANN, Henry. "Nonprofit Enterprise in the Performing Arts." The Bell Journal of Economics, 1981. vol. 12, no. 2, pp. 341–361. JSTOR, JSTOR, www.jstor.org/stable/3003560.
6. HESMONDHALGH, David. *The cultural industries*. 2nd ed. Los Angeles: Sage, c2007, xiv, 346 s. ISBN 781412908078.
7. HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. Praha: C.H.Beck, 2002
8. KRBOVÁ, Jana. *Vybrané obory kultury a masmédií: (organizace, právní prostředí a financování)*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2002. 139 s. ISBN 80-245-0287-9.
9. NOVÁKOVÁ, Jitka. *Vývoj české kulturní politiky ve vztahu k ekonomickým modelům řízení a financování kultury*. Acta academica karviniensia, 2013, 146-156.
10. PAGE. Knižní magazín, nejen o knihách. Praha: Luxor, 2019(04) str. (76-79)
11. PEKOVÁ, Jitka, PILNÝ, Jaroslav a JETMAR, Marek. *Veřejný sektor - řízení a financování*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. s.296,298-299 ISBN 978-80-7357-936-4.
12. SAMUELSON, Paul A. *The pure theory of public expenditure. The review of economics and statistics*, roč. 36,
13. SAWERS, David. *Should the taxpayer support the arts?* London: The institute of economic affairs, 1993, s. 24.

14. THROSBY, D. *Economics and culture: essays on the geography of image-producing industries*. Vyd. 1. York: Cambridge University Press, 2001, xv, 208 p. Theory, culture. ISBN 05-215-8406-X.
15. THROSBY, D., 2010. *Economics of Cultural Policy*. 1. vyd. Cambridge: Cambridge University Press. 277 s. ISBN 978-0-521-86825-9.
16. THROSBY, David. *Economics and culture*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge university press, 2001, s.1.
17. *Velký Sociologický slovník*. Praha: Karolinum. 1996. ISBN 80-7184-311-3.

Elektronické zdroje:

1. KEA European affairs. *Ekonomika kultury v Evropě*, Studie vypracovaná pro Evropskou komisi. [online]. 2006. [vid. 2019-05-16] dostupné z: <https://www.mkcr.cz/studie-787.html>
2. MAGISTRÁT HL.M. PRAHY. *Zásady pro poskytování jednoletých a víceletých účelových dotací – grantů hl. m. Prahy v oblasti kultury a umění v roce 2019* [online]. 2018. [vid.2019-03-09]. Dostupné z: http://kultura.praha.eu/jnp/cz/granty/archiv/granty_2019/vyhlaseni_grantu_hl_m_prahy_v_oblasti.html
3. MARKUSEN, Ann. *Organizational Complexity in the Regional Cultural Economy*. [online]. Regional Studies. 2010, vol. 44, issue 7, s. 813-828. [vid. 2018-06-03].
4. MK ČR. *Státní kulturní politika na léta 2015-2020 (s výhledem do roku 2025)* [online]. 2014. B.m.: Ministerstvo kultury ČR. [vid. 2019-03-20] Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html>
5. MK ČR. *Koncepce podpory umění v České republice na léta 2015–2020* [online]. Praha:Institut umění – Divadelní ústav, 2015. ISBN 978-80-7008-364-2 [vid. 2019-02-12] Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/koncepcepodporyumeni_2015-2020-web-2-3537.pdf
6. MK ČR, *Výzva k podávání žádostí ve výběrovém dotačním řízení programu „Kulturní aktivity“ na podporu projektů profesionálního tance, pohybového a nonverbálního umění na rok 2019*. [soubor online]. 2019. [vid.2019-02-01]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/vyberova-dotacni-rizeni-na-rok-2019-vyhlaseni-1893.html>

7. NĚMEC, Michal. *Význam kulturních a kreativních průmyslů v Evropské unii, České republice a hl. m. Praze* [online]. Praha: Útvar rozvoje hl. m. Prahy, Odbor strategické koncepce, 2013, s. 6-7. [vid.2018-10-16] Dostupné z:
http://www.iprpraha.cz/uploads/assets/soubory/data/strategicky_plan/Analzyy/kulturni-a-kreativni-prumysly-mn_unor2013.pdf
8. ZEMANČÍKOVÁ, Alena. *Kapitola kultura v programech politických stran*. In: Deník Referendum. cz [online]. 21.10.2013 [vid. 2018-11-18] Dostupné z:
<http://denikreferendum.cz/clanek/16642-kapitola-kultura-vprogramech-politickych-stran>
9. ŽÁK, J. *K pojetí kulturní politiky*. In Proměny evropských kulturních politik. Diskusní kulatý stůl. Divadlo Archa. [online]. 1999. s. 14-16. [vid. 2018-06-01] Dostupné z:
<http://www.divadelni-ustav.cz/doc/legislativa/promeny.rtf>

Právní předpisy

1. zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů
2. zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů

PŘÍLOHY:

HANA STREJČKOVÁ, ROZHOVOR:

Představení, obor činnosti:

Nezisková organizace FysioART o.p.s. je platformou pro profesionální umění, nejčastěji v oboru nonverbální, pohybové, objektové divadlo, a zároveň pro umění sociální. Další oblastí je umělecké vzdělávání a přesah k léčbě uměním.

Jakou formu představení vytváříte?

Dramaturgie se dělí na tři základní linie:

1. taneční nonverbální představení, zpravidla interaktivního charakteru s využitím multimédií
2. divadlo reminiscence
3. fyzické objektové divadlo

Ze zásadních cílů je sociální umění, pracujeme se dětmi a seniory, a to nejen v ČR. Inscenujeme společensky závažná témata, která šíříme mezi dané cílové skupiny.

Jaký je podle Vás hlavní důvod podpory umění z veřejných peněz?

1. Podpora kulturní, umělecké různorodosti
2. Podpora kontinuity konkrétního, transparentního uměleckého uskupení
3. Podpora spolupráce napříč uměleckou scénou – bez grantové dotace, čili finančního vykrytí nejnutnějších výdajů, je spolupráce u nekomerčních projektů velice složitá
4. Podpora vzniku projektů, jež mohou ovlivnit stálou scénu, mohou mít dobrý vliv na práci v sociální oblasti, ve specifických skupinách - podpora rovného přístupu

O jaké granty žádáte? Kde hledáte jiné finanční zdroje?

Žádáme o grant Hlavního města Praha (MHMP), Ministerstva kultury ČR, Městské části Praha 11 a u nadací, výjimečně žádáme o mezinárodní granty. Dalšími finančními zdroji krytí projektů a finance pro vznik inscenací jsou: věcné dary, rezidenční soutěže o možnost zkoušení zdarma za výměnu, uvedení představení apod., mecenáš.

V čem je zásadní rozdíl žádání o grant mezi MK a MHMP?

- 1) Formuláře
- 2) Uzávěrky

3) Rozsah činnosti

Jaké projekty spíše podpoří MK a jaké MHMP?

Z povahy úřadu MHMP cílí na kulturní aktivity v Praze a MK ČR podporuje zejména projekty mezinárodního významu.

Změnila se v něčem metodika podávání žádostí za poslední 2-3roky?

Rozhodně se vyvíjejí formuláře, každoročně je vhodné číst podmínky k podání grantu.

Jakou roli při schvalování hraje požadovaná částka?

Grantová komise posuzuje relevantnost nákladů. Naše organizace, jak se z praxe ukazuje, spíš podhodnocuje projekty, čímž si ve výsledku škodí. Vždy uvádíme adekvátní částky pro realizaci zamýšleného projektu.

Jak v praxi funguje schvalování žádostí, a udělování grantů? Jsou v tom nějaké nedostatky?

1. Doba schvalování – výsledky jsou známy až dlouho po začátku roku, nezřídka ještě v květnu nejsou schválené finance z dotace na účtu. Netuším, proč tomu tak je, učíme se s tím dlouhodobě pracovat.
2. Otazníková informovanost grantové komise, důkazem pro nás je, že po tři roky kopírovala totéž hodnocení, ta samá slova!

Kolik různých zdrojů většinou financuje projekty?

Když to možné je, držíme se vícezdrojového financování ze tří směrů (grant, vlastní vklad, nadační příspěvek, anebo mezinárodní grant).

Na jaké výdaje se většinou použijí finance z grantu?

Prioritou jsou rekvizity, kostýmy, scénografie, pronájem zkušeben a dále pronájem divadla, pokud je to nutné. V další fázi to jsou honoráře umělcům za přípravnou část projektu. Do třetice propagace. Každý projekt má své priority. U nezávislého divadla se otáčí každá koruna.